

Designing an Educational-Psychological Protocol for the Meaning of Life in Nursing Students: A Mixed-Methods Study

Sima Ghasemi¹, Hossein Davoodi^{2*}, Hassan Heidari³, Khalil Ghaffari⁴

1- PhD Student in Counseling, Department of Counseling, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0009-0004-9286-4662

2- Associate Professor, Department of Counseling, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0000-0002-4071-4958

3- Associate Professor, Department of Counseling, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0000-0001-8906-8823

4- Associate Professor, Department of Counseling, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0000-0003-4143-7172

*Corresponding Author: Hossein Davoudi, Department of Counseling, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran. Email: Ho.Davudi@iau.ac.ir

Received: 24 Aug 2024

Revised: 29 Mar 2025

Accepted: 30 Mar 2025

Abstract

Introduction: Nursing is a key profession in the health care system, associated with numerous psychosocial challenges. Given the potential role of meaning in life in mental health and professional identity, this study was conducted to designing an educational-psychological protocol for meaning in life among nursing students.

Methods: This applied mixed-methods sequential exploratory study was conducted in four phases over 8 months in 2024 at the Islamic Azad University, Zanzan Branch. Phase one consisted of an integrated literature review on “meaning in life” and its understanding among nursing students. In phase two, qualitative data were collected through semi-structured interviews with 18 undergraduate nursing students and analyzed using directed content analysis. In phase three, the protocol draft was designed using the modified Delphi method with the participation of eight expert faculty members. Phase four involved validation of the protocol through the quantitative Delphi method, content validity index, and Cronbach’s alpha coefficient (assessment of internal consistency) with the participation of 35 evaluators. The data were analyzed using MAXQDA software version 20 and SPSS software version 26.

Results: In phase one, 14 scientific sources and 10 dimensions of “meaning in life” were identified. Phase two extracted five themes: human-centered, religious/values-based, scientific/psychological, existential/experiential, and philosophical/rational. In phase three, the educational protocol was developed in six 90-minute sessions based on Bloom and Knowles frameworks. In Phase four, the protocol’s validity was confirmed through an expert consensus of over 82% and favorable statistical indices.

Conclusion: By integrating five dimensions of meaning in life with educational principles, this study designed an educational-psychological protocol for meaning in life among nursing students, which showed high validity and flexibility. Therefore, incorporating this protocol into nursing curricula and evaluating its effectiveness in future studies are recommended.

Keywords: Meaning in Life, Nursing education, Protocol, Mixed Methods Research.

How to cite this article: Ghasemi S, Davoodi H, Heidari H, Ghaffari K. Designing an Educational-Psychological Protocol for the Meaning of Life in Nursing Students: A Mixed-Methods Study. Journal of Nursing Education (JNE). May 2020.p1-18(in Persian) ISSN/ © 2022 The Authors. Published by Iranian Nursing Association. This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

طراحی شیوه‌نامه آموزشی – روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری: یک مطالعه آمیخته

سیما قاسمی^۱، حسین داودی^{۲*}، حسن حیدری^۳، خلیل غفاری^۴

۱- دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۹-۰۰۰۴-۹۲۸۶-۴۶۶۲

۲- دانشیار، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۲-۴۰۷۱-۴۹۵۸

۳- دانشیار، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۱-۸۹۰۶-۸۸۲۳

۴- دانشیار، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۳-۴۱۴۳-۷۱۷۲

*نویسنده مسئول: حسین داودی، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران.

ایمیل: Ho.Davudi@iau.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱/۱۰

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۴/۱/۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۳

چکیده

مقدمه: پرستاری یک حرفه کلیدی در نظام سلامت است که با چالش‌های روانی-اجتماعی متعددی همراه است. با توجه به نقش معنای زندگی در سلامت روانی و هویت حرفه‌ای، این مطالعه با هدف طراحی شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری انجام شد.

روش کار: این پژوهش کاربردی با رویکرد آمیخته اکتشافی متوالی در چهار مرحله و طی ۸ ماه در سال ۱۴۰۳ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان انجام شد. مرحله اول شامل مرور متون یکپارچه درباره «معنای زندگی» و درک آن در دانشجویان پرستاری بود. مرحله دوم، داده‌های کیفی از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۱۸ دانشجویای پرستاری جمع‌آوری و با تحلیل محتوای جهت‌دار تجزیه و تحلیل شدند. مرحله سوم، شیوه‌نامه با روش دلفی اصلاح‌شده و مشارکت ۸ تن از اعضای هیئت علمی خبره طراحی گردید. مرحله چهارم، اعتبارسنجی شیوه‌نامه از طریق روش دلفی کمی، شاخص روایی محتوایی و ضریب آلفای کرونباخ (سنجش همسانی درونی) با مشارکت ۳۵ ارزیاب بود. داده‌ها با نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰ و SPSS نسخه ۲۶ تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: در مرحله اول، ۱۴ منبع علمی و ۱۰ بُعد «معنای زندگی» شناسایی شد. مرحله دوم، پنج بُعد انسان‌محور، مذهبی/ارزشی، علمی/روان‌شناختی، وجودی/تجربی و فلسفی/عقلی استخراج گردید. مرحله سوم، شیوه‌نامه آموزشی در شش جلسه ۹۰ دقیقه‌ای بر اساس مدل Bloom و Knowles طراحی شد. در مرحله چهارم، اعتبار شیوه‌نامه با اجماع ۸۲٪ خبرگان و شاخص‌های آماری مطلوب تأیید گردید.

نتیجه‌گیری: این مطالعه با تلفیق پنج بُعد معنای زندگی با اصول آموزشی، شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری را طراحی کرد که روایی و انعطاف‌پذیری بالای آن را نشان داد. بنابراین گنجاندن این شیوه‌نامه در برنامه‌های آموزشی پرستاری و ارزیابی اثربخشی آن در مطالعات آینده پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: معنای زندگی، آموزش پرستاری، شیوه‌نامه، پژوهش آمیخته.

پرستاری به عنوان حرفه‌ای حیاتی در نظام سلامت جهانی، امروزه با چالش‌های بی‌سابقه‌ای شامل سالمندی جمعیت، شیوع بیماری‌های مزمن و تحولات فناوری پزشکی مواجه است [۵-۱]. این فشارهای روانی-اجتماعی فزاینده، معنای زندگی حرفه‌ای را به عاملی تعیین‌کننده در ارتقای تاب‌آوری و کیفیت عملکرد پرستاران تبدیل کرده است [۸-۶]. مطالعات نشان می‌دهد حدود ۱۷/۵ درصد از پرستاران سالانه به دلیل فرسودگی شغلی از حرفه خارج می‌شوند [۱۳-۹]. این وضعیت در کشورهای در حال توسعه مانند ایران که با کمبود شدید نیروی پرستاری (۱/۵ پرستار به ازای هر ۱۰۰۰ نفر) مواجه‌اند، بحرانی‌تر شده است [۱۵، ۱۴]. طبق یافته‌ها، فقدان معنای زندگی حرفه‌ای یکی از عوامل کلیدی این چالش‌هاست [۱۸-۱۶]. براساس گزارش‌ها دانشجویان پرستاری نسبت به هم‌تایان خود در رشته‌هایی مانند روانشناسی، سطح معنای زندگی پایین‌تری را تجربه می‌کنند و بیشتر در معرض خطر عوارض شغلی هستند [۱۸، ۱۷، ۱۱]. حال آنکه پرستاران با سطح بالایی معنای زندگی، از تعهد شغلی بیشتر، تاب‌آوری بالاتر و کیفیت مراقبت بهتر برخوردارند [۱۹-۱۶]. در این راستا، مداخلات معناجویی می‌تواند به عنوان راهکاری مؤثر برای کاهش فشارهای روانی، افزایش رضایت و همچنین مقابله با فرسودگی شغلی پرستاران عمل کند [۲۸-۱۲، ۱۹-۱۰]. این مداخلات با تقویت ابعاد همبستگی، هدف و اهمیت، منجر به بهبود تعهد شغلی، مدیریت چالش‌های بالینی و کیفیت مراقبت می‌شود [۲۶، ۲۳-۲۱، ۱۹-۱۰]. به عنوان مثال در بافت ایرانی، تأثیر ابعاد مذهبی و ارزشی در معنابخشی به حرفه پرستاری تأیید شده است [۱۸، ۱۷، ۷]. جالب توجه اینکه، پرستاران با معنای زندگی بالاتر تا ۴۳٪ کمتر مرتکب خطاهای پزشکی می‌شوند [۲۹]. این یافته‌ها اهمیت تقویت معنای زندگی را در مرحله آموزش حرفه‌ای برجسته می‌کند، زیرا دانشجویان پرستاری از همان ابتدای تحصیل با چالش‌های منحصربه‌فردی مانند استرس‌های تحصیلی و مواجهه زود هنگام با موقعیت‌های دشوار بالینی روبرو هستند [۲۶، ۹]. از منظر تحولی دوره دانشجویی به عنوان فرصت طلایی برای شکل‌گیری هویت حرفه‌ای، بستری ایده‌آل برای اجرای مداخلات معناجویی مبتنی بر چارچوب‌های

یادگیری بزرگسالان Knowles و سطوح شناختی Bloom است [۳۵-۳۰].

نتایج مرور متون یکپارچه نشان داد که علاوه بر عدم وجود یک برنامه آموزشی استاندارد برای تقویت معنای زندگی در دانشجویان پرستاری، مطالعات کیفی محدودی نیز درباره نحوه شکل‌گیری و تجربه این مفهوم در میان دانشجویان این رشته انجام شده است. این شکاف‌های دانش، اهمیت استفاده از رویکردهای مبتنی بر شواهد را در توسعه شیوه‌نامه‌های آموزشی-روانی برجسته می‌کنند؛ از این رو، پژوهشگرانی مانند Wong و Steger مطالعات متدلوژیک را به عنوان یک راهکار منظم و مؤثر در این زمینه پیشنهاد می‌کنند [۱۹، ۱۲]. این روش با شناسایی دقیق نقص‌های موجود، تلفیق نظریه‌های جهانی با شرایط فرهنگی محلی و افزایش قابلیت اجرای عملی، ابزاری مناسب برای پاسخگویی به نیازهای آموزشی و روانی دانشجویان پرستاری محسوب می‌شود [۱۹]. با وجود شواهد قوی در مورد تأثیر معنای زندگی بر شاخص‌های عملکرد حرفه‌ای و همچنین تأکید نهادهای تخصصی مانند انجمن پرستاری ایران بر ضرورت تحول در نظام آموزش پرستاری، کمبود چشمگیری در تولید راهنمای‌های آموزشی ساختارمند در این حوزه مشهود است [۳۶، ۲۸، ۲۷، ۱۲-۱۰]. در این راستا، پژوهش حاضر با به کارگیری طرح پژوهشی آمیخته از نوع اکتشافی متوالی و با اتکا بر الگوی چهارمرحله‌ای، با هدف طراحی شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری به عنوان راهبردی حیاتی برای غلبه بر چالش‌های حرفه‌ای پرستاری انجام شد.

روش کار

این مطالعه کاربردی در سال ۱۴۰۳ با رویکرد آمیخته از نوع طرح اکتشافی متوالی (Sequential Exploratory Design) در چهار مرحله در بازه زمانی ۸ ماه (مرور متون ۱ ماه، جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کیفی ۳ ماه، طراحی و اصلاح شیوه‌نامه ۲ ماه، اعتبارسنجی نهایی ۲ ماه) در دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان انجام شد (جدول ۱). در این طرح، یافته‌های هر مرحله به عنوان مبنایی برای طراحی و اجرای مرحله بعدی مورد استفاده قرار گرفت [۳۷].

جدول ۱. خلاصه مراحل طراحی شیوه‌نامه آموزشی - روانی معنای زندگی
در دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان سال ۱۴۰۳

مرحله	روش	نمونه	تحلیل داده	نتایج
۱. مرور متون یکپارچه (کیفی)	مرحله ۶ Sucharew و Macaluso	۱۰ کتاب و ۴ مقاله	تحلیل محتوای کیفی به شیوه Braun و Clark با MAXQDA 20	استخراج ۱۰ بُعد معنای زندگی و طراحی سوالات مصاحبه
۲. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته (کیفی)	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته براساس سوالات طراحی شده در مرحله اول	۱۸ دانشجوی کارشناسی پرستاری	تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار به شیوه Shannon و Hsieh با MAXQDA 20	شناسایی ۵ بُعد اصلی معنای زندگی
۳. طراحی شیوه‌نامه (کیفی)	دلفی اصلاح‌شده کیفی (۳-۶ راند)	۸ خبره هیئت علمی	تحلیل محتوای کیفی چارچوب با MAXQDA نسخه ۲۰	طراحی اولیه و ارزیابی اعتبار شیوه‌نامه به شیوه کیفی
۴. اعتبارسنجی (کمی)	دلفی کمی (۳ راند)	۳۵ خبره هیئت علمی	محاسبه روایی محتوا و پایایی آلفای کرونباخ با SPSS نسخه ۲۶ و اکسل	تأیید روایی، پایایی و دستیابی به اجماع به شیوه کمی

مرحله اول: مرور متون یکپارچه

این مرحله با هدف درک جامع از مفهوم معنای زندگی، طراحی سوالات مصاحبه و توسعه چارچوب نظری شیوه‌نامه آموزشی-روانی بر اساس روش Sucharew و Macaluso در سال ۲۰۱۹، در پنج گام اصلی (تعیین مشکل، جستجوی متون، انتخاب و ارزیابی کیفیت مطالعات، تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه نتایج) طراحی و اجرا گردید [۳۸]. در گام اول، سوالات محوری پژوهش شامل تبیین مفهوم کلی معنای زندگی و بررسی ادراک دانشجویان پرستاری از این مفهوم مشخص گردید. در گام دوم، جستجوی سیستماتیک در پایگاه‌های اطلاعاتی شامل CINAHL، PubMed، EBSCO، Med-line، ERIC و PsycINFO با ترکیب کلیدواژه‌های «معنای زندگی» و یا «معنای زندگی دانشجویان کارشناسی پرستاری» بر اساس راهنمای PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) Moher و همکاران در سال ۲۰۰۹ بدون محدودیت زمانی انجام شد [۳۹]. محدودیت‌های جستجو شامل مقالات منتشرشده به زبان‌های بجز انگلیسی یا فارسی و عدم دسترسی به متن کامل بود. در گام سوم، از میان ۶۵۴۹ مقاله و ۸۱ کتاب اولیه، پس از حذف موارد تکراری و غربالگری اولیه، ۱۰۰ مطالعه برای ارزیابی متن کامل انتخاب شدند که پس از اعمال معیارهای ورود (تمرکز بر معنای زندگی در دانشجویان پرستاری، روش‌شناسی کیفی یا کمی، و دسترسی به داده‌های کامل) و معیارهای خروج (مطالعات با سوگیری بالا، مقالات کنفرانسی بدون

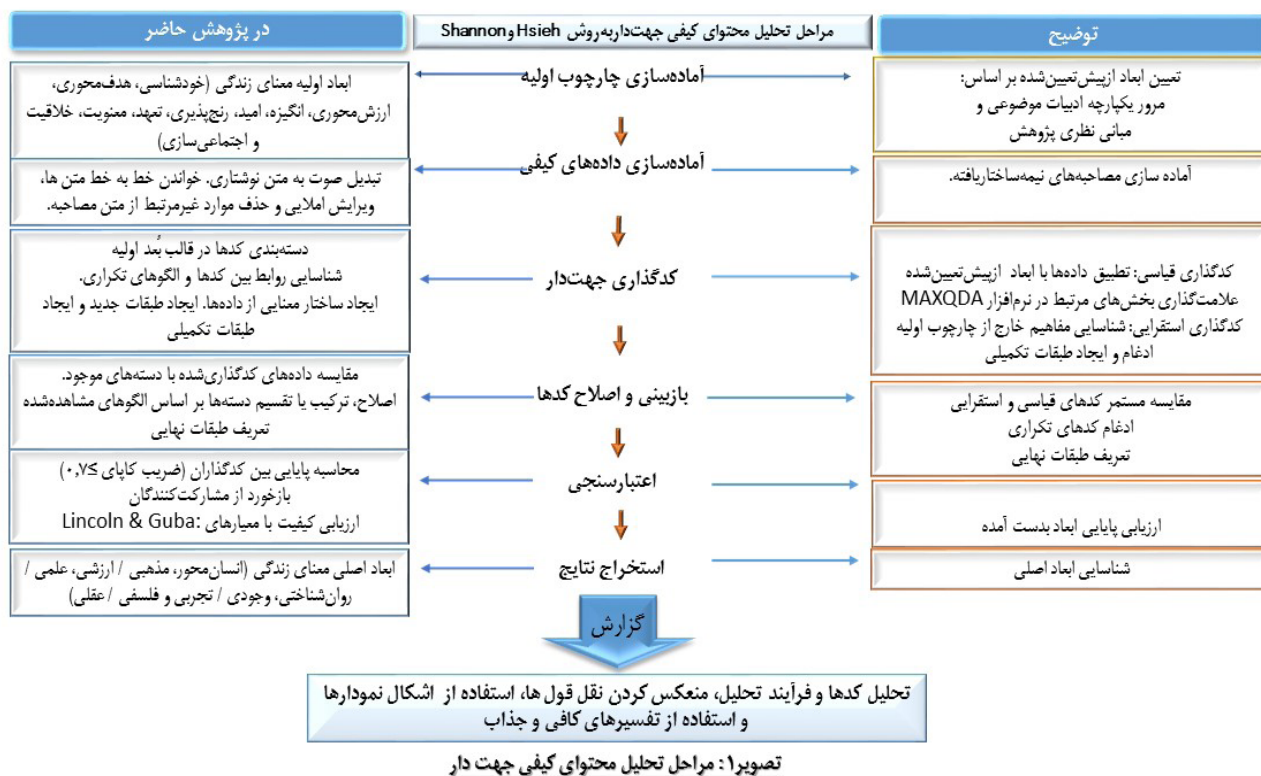
داوری همتا، یا داده‌های ناقص)، نهایتاً ۱۰ کتاب و ۴ مقاله واجد شرایط شناسایی شدند. پژوهشگر با وجود جستجوی گسترده، مطالعه کیفی مرتبط با معنای زندگی در دانشجویان پرستاری را نیافت. ارزیابی کیفیت مطالعات منتخب توسط دو محقق مستقل انجام شد که توافق اولیه بین آن‌ها ۸۵٪ بود و اختلافات از طریق بحث حل گردید. در گام چهارم، تحلیل داده‌ها با روش تحلیل محتوای کیفی و نرم‌افزار MAXQDA ۲۰ با رویکرد شش مرحله‌ای Braun و Clark در سال ۲۰۰۶ انجام شد [۴۰]. فرآیند تحلیل با انتخاب واحدهای معنادار شامل کلمات، جملات یا پاراگراف‌های مرتبط آغاز گردید. داده‌های خام با حفظ اطلاعات کلیدی خلاصه‌سازی (Summarizing) شدند. در ادامه، مفاهیم مشابه بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها در دسته‌های مفهومی Category (Development) گروه‌بندی و در نهایت پالایش، ادغام یا تفکیک (Reduction and Re-vision) شدند تا ابعاد معنای زندگی شناسایی شوند. در گام پنجم، به منظور تضمین اعتبار یافته‌ها، از راهکارهای چندگانه شامل استفاده از ابزارهای استاندارد، استفاده از منابع مادر و پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر، انجام فرآیند غربالگری توسط دو محقق مستقل، تأیید یافته‌ها از طریق منابع دیگر، تحلیل سیستماتیک داده‌ها، بحث گروهی درباره یافته‌ها و گزارش جامع تمام مراحل تحقیق بر اساس چک لیست PRISMA استفاده شد.

مرحله دوم: مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته

این مرحله با هدف شناخت ابعاد و مولفه‌های معنای زندگی

با محاسبه ضریب توافق کدگذاری (Cohen's kappa) به میزان $0.82/$ تأیید شد ($PAO > 0/7$) که نشان‌دهنده توافق عالی بین کدگذاران است [۴۳، ۴۴]. روایی محتوایی نیز با بازنگری کدها توسط شرکت‌کنندگان مورد تأیید قرار گرفت. جامعه پژوهش و معیار ورود شامل دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان در سال ۱۴۰۳ بود که حداقل ۶ واحد کارآموزی گذرانده بودند (ترم ۵ و بالاتر)، با موضوع آشنا بودند و تمایل به مشارکت داشتند. معیارهای خروج شامل انصراف یا مشکلات جسمی/روانی مؤثر بود. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته چهره‌به‌چهره (۴۵-۶۰ دقیقه، ۴-۱ جلسه) با ضبط صوت و یادداشت‌برداری در محل جمع‌آوری شد. سؤالات مصاحبه بر اساس مرور متون طراحی شدند، مثل: «تعریف شما از معنای زندگی چیست؟» یا «عوامل معنابخش در پرستاری کدامند؟». نمونه‌گیری هدفمند تا اشباع نظری (تکرارپذیری داده‌ها و عدم ظهور مفاهیم جدید) ادامه یافت که پس از مصاحبه با ۱۵ شرکت‌کننده که به روش در دسترس انتخاب شدند، مفاهیم اصلی استخراج و با انجام سه مصاحبه اضافی تأیید شدند. فرآیند تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار به روش Shannon و Hsieh در تصویر ۱ نشان داده شده است.

از دیدگاه دانشجویان کارشناسی پرستاری، با روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار (Directed Qualitative Content Analysis) بر اساس روش Shannon و Hsieh در سال ۲۰۰۵ و به کمک نرم‌افزار MAXQDA 20 انجام شد [۴۱]. در این فرآیند، متن مصاحبه‌ها خط به خط خوانده شد و بخش‌های مرتبط با کدهای از پیش تعیین‌شده بر اساس مطالعات قبلی علامت‌گذاری و کدگذاری شدند. واحدهای معنایی که با کدهای موجود تناسب نداشتند، به صورت استقرایی کد اختصاص داده شدند و تحت عنوان طبقات جدید دسته‌بندی شدند. برای ارزیابی کیفیت یافته‌های کیفی، از معیارهای پیشنهادی Lincoln و Guba در سال ۱۹۸۵ شامل مقبولیت داده‌ها (Credibility) از طریق تنوع در نمونه‌گیری و غنای داده‌ها، اعتبارپذیری (Transferability) با ارائه توصیف جامع از زمینه پژوهش و مشخصات شرکت‌کنندگان، قابلیت تأیید (Confirmability) از طریق مستندسازی دقیق فرآیند پژوهش و دریافت بازخورد و وابستگی (Dependability) از طریق بازبینی مستمر و ثبت نظام‌مند مراحل تحقیق استفاده شد [۴۲]. برای محاسبه پایایی، متن‌های مصاحبه توسط نویسنده مسئول و یک صاحب‌نظر به صورت مستقل کدگذاری شدند و پایایی کدها

مرحله سوم: طراحی شیوه نامه

در این مرحله پیش‌نویس شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی با استفاده از روش دلفی اصلاح‌شده (Modified Delphi Technique) و با مشارکت هیئت علمی خبره تدوین شد [۴۵]. ابتدا لیستی جامع از ابعاد و مؤلفه‌های معنای زندگی که از مرور متون نظام‌مند، چارچوب نظری و مصاحبه‌های کیفی با دانشجویان پرستاری به دست آمده بود، همراه با توضیحات کامل درباره اهداف پژوهش و ملاحظات اخلاقی (پوشش سه اصل کلیدی اخلاق پژوهش شامل: رضایت آگاهانه، محرمانگی، حق خروج) در اختیار خبرگان قرار گرفت. فرآیند جمع‌آوری نظرات به دلیل محدودیت‌های عملی در هماهنگی جلسات گروهی، در قالب ۳ تا ۶ راند انفرادی و از طریق جلسات ۶۰ تا ۹۰ دقیقه‌ای تا اشباع نظری (تکرارپذیری داده‌ها و تأیید نهایی همگانی) همراه با ضبط صدا و یادداشت‌برداری در محل (به صورت حضوری یا آنلاین و با رضایت شرکت‌کنندگان) انجام شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل چارچوب (Framework Analysis) و با کمک نرم‌افزار MAX-QDA 20 در پنج مرحله انجام شد [۴۰: ۱]. آشنایی با داده‌ها (Familiarization): متن داده‌ها پس از چندین بار خواندن یا گوش دادن، کلمه به کلمه بررسی شد. ۲) ایجاد چارچوب موضوعی (Identifying a Thematic Frame-work) بر اساس اهداف تحقیق و چارچوب نظری آموزشی و روانی، یک چارچوب اولیه شامل موضوعات و زیرموضوعات کلیدی طراحی شد. ۳) کدگذاری (Indexing): داده‌ها با استفاده از چارچوب موضوعی کدگذاری شدند و هر بخش به موضوعات مرتبط اختصاص داده شد. ۴) سازماندهی داده‌ها (Charting): داده‌های کدگذاری‌شده در جداول دسته‌بندی و سازماندهی شدند. ۵) نقشه‌برداری و تفسیر (Mapping and Interpretation): داده‌های سازمان‌یافته از نظر الگوها و روابط مورد تفسیر قرار گرفتند و یافته‌های کلیدی استخراج شدند سپس در قالب ۶ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای با استانداردهای APA (American Psychological Association) و NLN (National League for Nursing) با تأکید بر اصول آموزشی Bloom و نظریه یادگیری بزرگسالان Knowles طراحی شد. برای ارزیابی اعتبار شیوه‌نامه، روایی صورتی با بررسی وضوح (Clarity) و قابلیت درک (Comprehensibility) محتوا توسط ۵ هیئت علمی مستقل از

جامعه پژوهش تأیید شد. روایی محتوایی از طریق محاسبه شاخص روایی محتوا (CVI=85%) بر اساس نظرات ۵ هیئت علمی مستقل از جامعه پژوهش که در هیچ کدام از مراحل پژوهش مشارکت نداشتند، درباره ارتباط (Relevance) و ضرورت (Essentiality) مؤلفه‌ها ارزیابی گردید. همچنین پایایی بین جامعه پژوهش (۸ هیئت علمی خبره) با ضریب کاپای کوهن (Cohen's Kappa=0.79) در فرآیند دلفی سنجش شد که تا دستیابی به اجماع بالای ۷۰٪ ادامه یافت و در نهایت اعتبار و قابلیت اجرای شیوه‌نامه تأیید شود. جامعه پژوهش شامل ۸ نفر از هیئت علمی خبره در حوزه‌های پرستاری، روانشناسی، مشاوره و تکنولوژی آموزشی بود که به روش هدفمند انتخاب شدند. معیارهای هیئت علمی خبره شامل سابقه حداقل ۵ سال هیئت علمی، فعالیت در حوزه‌های مرتبط و داشتن مقالات یا تجربیات عملی در زمینه معنای زندگی یا آموزش پرستاری تعیین شد. معیار خروج نیز عدم تمایل یا عدم توانایی برای مشارکت مؤثر در نظر گرفته شد.

مرحله چهارم: اعتبار سنجی

فرآیند اعتبار شیوه‌نامه تدوین‌شده، از دیدگاه خبرگان هیئت علمی به‌صورت کمی با استفاده از تکنیک دلفی انجام شد [۴۵]. جدول ارزیابی ساختاریافته با ۲۴ سوال (۴ سوال برای هر جلسه) در متن شیوه‌نامه گنجانده شد که سه معیار «اهمیت» (importance)، «کاربردپذیری» (usability) و «امکان‌سنجی» (feasibility) را با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (۱=کمترین تا ۵=بالاترین امتیاز) برای هر یک از اجزای اصلی جلسات (اهداف، روش‌ها، فعالیت‌ها و تکالیف) می‌سنجید. داده‌ها به صورت الکترونیکی و حضوری جمع‌آوری و با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ و اکسل تحلیل شد. موارد با میانگین بیش یا مساوی ۳/۵، تأیید، موارد با کمتر یا مساوی ۲/۵ حذف و موارد بین ۲/۵ الی ۳/۵ در راندهای بعدی بازبینی شدند. فرآیند در سه راند تکرار شد تا اجماع بیش از ۷۰ درصدی حاصل شود [۴۶]. برای تضمین روایی و پایایی از شاخص‌های روایی محتوا (CVI) بر اساس روش Waltz و Basel با محاسبه نسبت روایی محتوا و روش همبستگی درونی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی داده‌ها استفاده شد [۴۷]. جامعه پژوهش شامل ۳۵ هیئت علمی خبره از حوزه‌های پرستاری، روانشناسی، مشاوره و تکنولوژی آموزشی مستقل از مرحله سوم بود که به روش

به شرح زیر است:

نتایج مرحله اول: مرور متون یکپارچه

مشخصات مطالعات وارد شده شامل ۱۰ کتاب و ۴ مقاله بود. از میان کتاب‌ها، ۸ کتاب با تنوع دیدگاهی درباره معنای زندگی توسط نویسندگان برجسته انتخاب شدند که به تبیین جنبه‌های فلسفی، روان‌شناختی و اخلاقی این مفهوم پرداخته بودند. یک کتاب به بررسی نظریه‌ها، پژوهش‌ها و کاربردهای عملی معنای زندگی اختصاص داشت و کتاب دیگر به مرور پژوهش‌های فعلی و جهت‌گیری‌های آینده در این حوزه می‌پرداخت. این منابع با هدف ارائه چارچوب علمی و آشنایی با علوم موجود در حوزه معنای زندگی وارد مطالعه شدند. همچنین، ۴ مقاله مرتبط با معنای زندگی در دانشجویان پرستاری نیز بررسی شدند که هیچ‌یک از نوع کیفی نبودند (جدول ۲). تحلیل محتوای منابع، ابعاد کلیدی معنای زندگی را در ده مؤلفه شامل خودشناسی (Self-awareness)، هدف‌محوری (Goal-orientation)، ارزش‌محوری (Value-orientation)، انگیزه (Motivation)، امید (Hope)، رنج‌پذیری (Resilience)، تعهد (Commitment)، معنویت (Spirituality)، خلاقیت (Creativity) و اجتماعی‌سازی (Socialization) شناسایی کرد. یافته‌ها حاکی از آن بود که تلفیق دیدگاه‌های فلسفی، روان‌شناختی و حرفه‌ای نقش تعیین‌کننده‌ای در سلامت روانی، تعهد شغلی و کیفیت مراقبت‌های پرستاری ایفا می‌کند.

هدفمند انتخاب شدند. تعیین تعداد نمونه بر اساس معیار ۷۰ درصد اجماع انجام شد [۴۶]. بدین ترتیب، حجم نمونه اولیه ۲۸ نفر در نظر گرفته شد که برای افزایش دقت و کاهش خطای احتمالی، تعداد نهایی به ۳۵ نفر افزایش یافت. معیارهای خبرگی شامل: عضویت در هیئت علمی با حداقل ۲ سال سابقه در حوزه‌های مرتبط و داشتن تجربیات عملی در زمینه معنای زندگی، آموزش یا پرستاری بود. معیار خروج نیز عدم تمایل، انصراف یا عدم توانایی مشارکت مؤثر در پژوهش تعیین شد.

این مطالعه با رعایت دقیق اصول اخلاقی پژوهشی انجام شد. بدین منظور، مجوز لازم از کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان به شماره IR.IAU.Z.REC.1403.107 اخذ گردید. قبل از شروع هرگونه مشارکت، تمامی شرکت‌کنندگان درباره اهداف، روش اجرایی و مراحل پژوهش آگاه شدند و رضایت آگاهانه کتبی و شفاهی آنها جمع‌آوری شد. زمان و محل مصاحبه‌ها مطابق با ترجیحات فردی شرکت‌کنندگان تعیین شد و آنها مطمئن شدند که حق انصراف از مطالعه در هر مرحله را دارند. در تمام مراحل پژوهش، محرمانگی و حریم خصوصی شرکت‌کنندگان تضمین شد؛ به این منظور، به جای استفاده از نام‌های اصلی از کدهای عددی استفاده شد و تمامی اسناد، یادداشت‌ها و ضبط‌های صوتی در محیطی امن و محدود نگهداری شدند.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر بر اساس چهار مرحله روش‌شناسی

جدول ۲. ویژگی‌های منابع منتخب مرور متون یکپارچه طراحی شیوه‌نامه آموزشی - روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان سال ۱۴۰۳

نام کتاب یا مقاله	نویسنده و سال انتشار	محتوا، کد معنا و نقل قول از نویسنده
کتاب؛ در باب معنای زندگی	Garrett Thomson [۲۰۰۳]	محتوا: نگاه انسان‌محور کد معنا: خودشناسی، مسئولیت، خلاقیت نقل قول: معنا به عنوان پدیده‌ای که هر فرد باید خودش آن را شکل دهد.
کتاب؛ معنای زندگی از دیدگاه جان کاتینگهام	John Cottingham [۲۰۰۲]	محتوا: نگاه مذهبی/اخلاقی کد معنا: ایمان، اخلاق، تعهد نقل قول: معنا بخشی از نظام الهی و اخلاقی است که بشر باید دنبال کند.
کتاب؛ معنای زندگی (روی بامیستر)	Roy Baumeister [۱۹۹۱]	محتوا: نگاه علمی/روان‌شناختی کد معنا: هدف‌محوری، ارزش‌محوری، انگیزه نقل قول: معنا پدیده‌ای است که از طریق اهداف و ارزش‌ها شکل می‌گیرد.
کتاب؛ جستجوی معنای زندگی	Viktor Frankl [۱۹۴۶]	محتوا: نگاه وجودی/تجربی کد معنا: هدف‌محوری، رنج‌پذیری، امید نقل قول: معنا در شرایط سخت و چالش‌برانگیز پیدا می‌شود.
کتاب؛ وجود و بی‌معنا	Albert Camus [۱۹۴۲]	محتوا: نگاه وجودی/پوچ‌گرایانه کد معنا: مقاومت، آزادی، خلق معنا نقل قول: زندگی ذاتاً بی‌معناست، اما انسان می‌تواند با مقاومت معنا خلق کند.
کتاب؛ نقد عقل محض	Immanuel Kant [۱۷۸۱]	محتوا: نگاه فلسفی/اخلاقی کد معنا: اخلاق، عقل، انسانیت نقل قول: معنا در پیروی از اصول اخلاقی و عقلانی است.
کتاب؛ جستجوی انسانی برای معنا: نظریه‌ها، پژوهش‌ها و کاربردها	P. T. Wong [۲۰۱۲]	محتوا: بررسی نظریه‌ها، پژوهش‌ها و کاربردهای عملی درباره معنای زندگی و نقش آن در روان‌شناسی مثبت‌گرا. کد معنا: فلسفه زندگی، معنای شغلی، مقاومت نقل قول: جستجوی معنا در زندگی، اصلی‌ترین انگیزه انسانی است.
کتاب؛ معنای زندگی: پژوهش‌های فعلی و جهت‌گیری‌های آینده در حوزه معنای زندگی	M. F. Steger [۲۰۱۲]	محتوا: مرور پژوهش‌های فعلی و جهت‌گیری‌های آینده در حوزه معنای زندگی. کد معنا: هدف‌محوری، امید، معنویت نقل قول: معنای زندگی از طریق اهداف مشخص و احساس امید شکل می‌گیرد.
کتاب؛ آموختن، لذت بردن، غرقگی و رشد کردن: (استفاده از اصول روان‌شناسی مثبت برای رسیدن به اشتیاق و معنا در زندگی)	Tate, Derrick N [۲۰۲۰]	محتوا: بررسی ابعاد روان‌شناختی معنای زندگی و ارتباط آن با رشد و انگیزه. کد معنا: آموختن، لذت بردن، رشد کردن. نقل قول: وقتی فعالیت‌هایمان با ارزش‌های ما هماهنگ باشند، نه تنها بهتر عمل می‌کنیم، بلکه احساس می‌کنیم زندگی‌مان معنا دارد.
کتاب؛ معنا در زندگی (بیداری از بحران معنا)	Tatjana Schnell [۲۰۲۰]	محتوا: دستاوردهای مدرن روانشناسی درباره ساختار، عوامل مؤثر و اهمیت معنای زندگی در رفاه روانی و وجودی انسان کد معنا: بحران معنا، هویت، اجتماعی‌سازی نقل قول: معنا نه کشف می‌شود، نه داده می‌شود؛ بلکه ساخته می‌شود. محصول تعامل فعال فرد با جهان است

نام کتاب یا مقاله	نویسنده و سال انتشار	محتوا، کد معنا و نقل قول از نویسنده
مقاله؛ معنای زندگی و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان علوم پزشکی.	Mahdavinoor SMM, Mollaei A, Abaresh Z, Mahdavinoor SH [۲۰۲۲]	نوع پژوهش: مطالعه مقطعی (Cross-sectional) کد معنا: معنای زندگی، سلامت روان، استرس. نقل قول: معنای زندگی نقش کلیدی در بهبود سلامت روانی دانشجویان پرستاری دارد.
مقاله؛ پیشرفت تحقیقات درباره احساس معنای زندگی در پرستاران	Huang Y, Zhang H, Qin Z, Zou Y, Feng Z, Cheng J [۲۰۲۳]	نوع پژوهش: مطالعه مقطعی (Cross-sectional) کد معنا: معنای شغلی، رضایت زندگی، ترک شغل نقل قول: معنای زندگی و رضایت شغلی به عنوان عوامل محافظتی در کاهش تمایل به ترک شغل در کارکنان نظام سلامت عمل می کنند
مقاله؛ اثرات واسطه‌ای معنای زندگی بر رابطه بین خودکارآمدی عمومی و تعهد حرفه‌ای در دانشجویان پرستاری	Cheng L, Chen Q, Zhang F [۲۰۲۱]	نوع پژوهش: مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) کد معنا: خودکارآمدی، تعهد شغلی، معنای زندگی نقل قول: معنای زندگی به عنوان واسطه‌ای بین خودکارآمدی و تعهد حرفه‌ای عمل می کند.
مقاله؛ نقش میانجی تاب‌آوری تحصیلی در رابطه ابعاد معنای تحصیل و استرس زندگی دانشجویی در دانشجویان پرستاری	Yousefi Afrashteh M, Hejazi M, Davoodi N [۲۰۲۰]	نوع پژوهش: مطالعه همبستگی (Correlational) کد معنا: تاب‌آوری، استرس، معنای زندگی نقل قول: تاب‌آوری و معنای زندگی با استرس در دانشجویان پرستاری ارتباط مستقیم دارند.

نتایج مرحله دوم: مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته

(۲۲٪) متاهل بودند. شرکت کنندگان از ترم‌های مختلف تحصیلی (۴ تا ۸) با میانگین معدل $16/8 \pm 0/9$ و سابقه بالینی بیش از ۶ واحد درسی انتخاب شدند. حدود ۶۱٪ (۱۱ نفر) بومی استان زنجان بودند.

این مرحله با مشارکت ۱۸ دانشجوی کارشناسی پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان در سال ۱۴۰۳ انجام شد. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت کنندگان نشان می‌دهد که میانگین سنی آن‌ها $22/5 \pm 1/8$ سال (دامنه ۱۹-۲۶ سال) بوده و شامل ۱۳ نفر (۷۰٪) زن و ۵ نفر (۳۰٪) مرد بودند. از نظر وضعیت تأهل، ۱۴ نفر (۷۸٪) مجرد و ۴ نفر

تحلیل محتوای جهت‌دار مصاحبه‌ها منجر به شناسایی پنج بُعد اصلی معنای زندگی با رویکردهای نظری شد. (جدول ۳)

جدول ۳. نتایج تحلیل محتوای جهت‌دار مصاحبه نیمه ساختاریافته با دانشجویان پرستاری در طراحی شیوه‌نامه آموزشی روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان سال ۱۴۰۳

ابعاد اصلی	کدهای محوری	نمونه‌های از کد باز	نمونه‌های مصاحبه با دانشجویان کارشناسی پرستاری
انسان محور	خودشناسی، خلاقیت، مسئولیت‌پذیری	رشد فردی، خودکارآمدی، ذهن آگاهی	نقل قول: معنای زندگی با درون فرد و نگرش او به زندگی مرتبط است.
مذهبی / ارزشی	ایمان، اخلاق، تعهد	شکرگزاری، بخشش، فضیلت‌گرایی	نقل قول: معنای زندگی من با خدا شروع می‌شود، بدون ایمان نمی‌توان پرستار بود.
علمی / روان‌شناختی	هدف‌محوری، انگیزه، تاب‌آوری	سلامت روان، کیفیت زندگی، بهزیستی	نقل قول: معنای زندگی و هدف از نظر من یکپه وقتی هدف داشته باشی، همه چیز امکان پذیره.
وجودی / تجربی	رنج‌پذیری، امید، آزادی	پذیرش مرگ، مقاومت، خلق معنا	نقل قول: در بیمارستان یاد گرفتم که رنج بخشی از معنای زندگی است.
فلسفی / عقلی	عقلانیت، قوانین، انسجام	تحلیل منطقی، خودتنظیمی، عدالت	نقل قول: معنای زندگی در پرستاری یعنی تعادل بین عقل و احساس

۱. بُعد انسان‌محور (Humanistic): این بُعد بر ظرفیت خودشکوفایی و توانمندسازی فردی در خلق معنا تأکید دارد. در حوزه پرستاری، خودشناسی از طریق بازتاب تجارب بالینی و مسئولیت‌پذیری در قبال بیماران تقویت می‌شود. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که ۶۸٪ مصاحبه‌شوندگان «رشد فردی» را به‌عنوان محرک اصلی معنابخشی به فعالیت‌های حرفه‌ای ذکر کرده‌اند.

نقل قول: «هر روز که مهارت جدیدی یاد می‌گیرم، احساس می‌کنم به نسخه بهتری از خودم تبدیل می‌شوم» (دانشجوی ترم ۶)

۲. بُعد مذهبی / ارزشی (Religious-Value-based): این بُعد شامل نظام معنایی مبتنی بر ارزش‌های دینی و اخلاق حرفه‌ای است که به اقدامات پرستاری تقدس می‌بخشد. تحلیل محتوا نشان می‌دهد که این بُعد در ۷۲٪ موارد به‌عنوان سپر دفاعی در برابر فرسودگی شغلی عمل می‌کند. نقل قول: «وقتی از یک بیمار مراقبت می‌کنم، این کار برایم تنها یک نقش نیست، بلکه یک عمل مقدس است.» (دانشجوی ترم هشتم)

۳. بُعد علمی / روان‌شناختی (Scientific-Psychological): این بُعد به کارکردهای شناختی-هیجانی معنا در مدیریت استرس‌های بالینی می‌پردازد. تحلیل محتوا نشان داد که مؤلفه‌های هدف‌محوری و تاب‌آوری در ۸۵٪ مصاحبه‌ها به‌عنوان مکانیسم‌های مقابله‌ای در برابر بحرانها نقش دارند. نقل قول: «گاهی فقط یادآوری این که ممکن است روزی این بیمار مادر من باشد، تحمل شرایط سخت را ممکن می‌کند» (دانشجوی ترم چهارم)

۴. بُعد وجودی / تجربی (Existential-Experiential): این بُعد به فرآیند پویای خلق معنا از طریق مواجهه مستقیم با مرگ و رنج می‌پردازد. داده‌ها نشان می‌دهند که ۶۳٪ دانشجویان پس از اولین تجربه مرگ بیمار، بازتعریف معنایی را گزارش کرده‌اند.

نقل قول: «اولین باری که شاهد مرگ بیمار بودم، تمام شب بیدار ماندم و از خود پرسیدم: معنای واقعی زندگی چیست؟ این سؤال هنوز با من است.» (دانشجوی ترم پنجم)

۵. بُعد فلسفی / عقلی (Philosophical-Rational): این

بعد شامل ساختار معنایی مبتنی بر استدلال نظام‌مند و یکپارچگی شناختی است. تحلیل نشان می‌دهد که این بُعد در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی پیچیده (مانند درمان‌های پایان زندگی) نقش محوری دارد.

نقل قول: «برای هر اقدام پرستاری، باید بتوانم دلایل عقلی بیاورم. این چارچوب ذهنی به کارم معنا می‌دهد.» (دانشجوی ترم هفتم)

نتایج مرحله سوم: طراحی شیوه نامه

این مرحله با مشارکت ۸ هیئت علمی خبره (۵ مرد، ۳ زن) با میانگین سنی ۴۲/۵±۶/۸ سال و سابقه تدریس ۱۸/۴±۴/۲ سال مشارکت داشتند. ترکیب تخصصی شرکت‌کنندگان شامل اساتید پرستاری (۳ نفر: ۱ استادیار، ۲ مربی)، روانشناسی (۲ نفر: ۱ دانشیار، ۱ استادیار)، مشاوره (۲ نفر: هر دو استادیار) و تکنولوژی آموزشی (۱ نفر: دانشیار) بود. پس از استخراج ابعاد معنای زندگی در مرحله دوم، شیوه‌نامه نهایی بر اساس چارچوب‌های نظری Bloom و Knowles طراحی شد. این شیوه‌نامه در قالب ۶ جلسه آموزشی ۹۰ دقیقه‌ای، با رعایت استانداردهای آموزشی APA و NLN تدوین گردید. که هر جلسه به صورت ساختارمند و شامل چهار بخش اصلی هدف‌گذاری، روش‌شناسی، فعالیت‌های یادگیری و تکالیف طراحی شد. اهداف اختصاصی هر جلسه بر اساس ابعاد استخراج‌شده معنای زندگی و چارچوب سطوح یادگیری Bloom (از دانش تا آفریدن / ترکیب) طبقه‌بندی شدند. محتوای هر جلسه با الهام از نظریه‌های Knowles (آموزش بزرگسالان، خودتعیین‌گری و احترام متقابل) و بندورا (یادگیری اجتماعی و تقویت خودکارآمدی) تنظیم شد. روش‌های آموزشی شامل تکنیک‌هایی مانند بحث گروهی، تمرین‌های عملی و مدل‌سازی بودند که برای هر جلسه به‌صورت دقیق و منطبق با اهداف تعیین شده برنامه‌ریزی شدند (جدول ۴). فرآیند ارزیابی با محاسبه شاخص‌های روان‌سنجی نشان داد که روایی محتوایی (CVI=85%) و پایایی بین ارزیابان (ضریب کاپای کوهن=۰/۷۹) در سطح مطلوبی قرار دارند. فرآیند دلفی در سه راند منجر به اجماع نهایی ۸۹٪ (بالاتر از حد استاندارد ۷۰٪) شد که نشان‌دهنده ثبات و قابلیت اعتماد بالای نتایج است [۴۵].

جدول ۴. شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان سال ۱۴۰۳

جلسه	محتوا
جلسه اول	هدف: آشنایی با مفهوم معنای زندگی و ایجاد حس نیاز به معنا سطح: دانش (آشنایی با مفاهیم پایه) ابعاد معنای زندگی: انسان‌محور (احساس نیاز)، مذهبی/ارزشی (آشنایی با ارزش‌ها) روش: Knowles (محیط یادگیری ایمن) + بندورا (مثال از مدل‌های موفق) فعالیت: سخنرانی تعاملی + پیش‌آزمون (تکمیل پرسشنامه معنای زندگی) تکلیف: پاسخ به سوالات معنایی + مطالعه موردی
جلسه دوم	هدف: توسعه خودآگاهی و پذیرش معنای زندگی سطح: درک مطلب (تحلیل تجربیات) ابعاد معنای زندگی: علمی/روان‌شناختی + وجودی/تجربی روش: Knowles (احترام به استقلال مشارکت‌کننده در انتخاب نوع یادگیری) + بندورا (تقویت خودکارآمدی) فعالیت: تمرین تکنیک‌های خودآگاهی + تحلیل هیجانات با تجزیه و تحلیل تجربه‌ها تکلیف: ثبت تجارب روزانه + تکمیل جدول نگرش‌ها
جلسه سوم	هدف: کشف معنای زندگی بر اساس ارزش‌ها سطح: تجزیه و تحلیل (مقایسه ارزش‌ها) ابعاد معنای زندگی: مذهبی/ارزشی + فلسفی/عقلی روش: Knowles (تعیین اهداف شخصی) + بندورا (مشاهده و تقلید از رفتارهای موفق) فعالیت: آموزش تکنیک آگاهی از ارزش‌ها + مقایسه ارزش‌های حرفه‌ای با شخصی تکلیف: نامه به خود + نقد تجارب حرفه‌ای
جلسه چهارم	هدف: هدف‌گذاری بر اساس معنای زندگی سطح: ارزیابی (اولویت‌بندی) ابعاد معنای زندگی: انسان‌محور + فلسفی/عقلی روش: Knowles (تشویق به انتخاب مستقل نوع معنا در زندگی) + بندورا (تقویت نوع معنای انتخاب شده) فعالیت: آموزش تکنیک‌های اولویت‌بندی + انتخاب معنای زندگی بر اساس احساسات و منطق تکلیف: تنظیم اهداف + ثبت رفتارهای معنادار
جلسه پنجم	هدف: کاربرد عملی معنا در چالش‌های پرستاری سطح: کاربرد (حل مسئله) ابعاد معنای زندگی: علمی/روان‌شناختی + وجودی/تجربی روش: Knowles (دادن استقلال در نوع برخورد با چالش‌ها) + بندورا (مدل‌سازی با افراد هم‌معنا در برخورد با چالش‌ها) فعالیت: طوفان مغزی + نقش‌آفرینی + آموزش تکنیک‌های کاربرد معنای زندگی تکلیف: مثال‌های عملی + هدف‌گذاری جدید
جلسه ششم	هدف: تثبیت تغییرات و ارزشیابی پیشرفت سطح: آفریدن/ترکیب و ارزشیابی (بررسی تغییرات) ابعاد معنای زندگی: تلفیق همه ابعاد روش: Knowles (ایجاد استقلال در آفریدن و بازخورد به خود) + بندورا (تثبیت مدل موفق در برخورد با چالش‌ها) فعالیت: بحث گروهی (بیان مدل‌های کاربردی موفق، ارزیابی تغییرات حاصل از شرکت در جلسات) + پس‌آزمون (تکمیل مجدد پرسشنامه معنای زندگی) تکلیف: گزارش پیشرفت + برنامه آینده

نتایج مرحله چهارم: اعتبار سنجی

مطالعه حاضر با مشارکت ۳۵ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های استان‌های تهران (۱۸ نفر)، زنجان (۹ نفر) و قزوین (۸ نفر) از چهار حوزه تخصصی روانشناسی بالینی (۱۱ نفر)، آموزش پرستاری (۱۵ نفر)، مشاوره (۶ نفر) و تکنولوژی آموزشی (۳ نفر) انجام شد. میانگین سابقه کاری شرکت‌کنندگان $10/5 \pm 3/8$ سال بود و از نظر جنسیتی شامل ۶۰٪ زن و ۴۰٪ مرد با مدارک تحصیلی ۷۰٪ دکتری و ۳۰٪ کارشناسی ارشد بودند. تحلیل کمی داده‌ها در سه راند فرآیند دلفی نشان می‌دهد که میانگین نمرات معیارهای

اهمیت، کاربردپذیری و امکان‌سنجی در سطح مطلوبی قرار دارند. ارزیابی روایی محتوایی حاکی از توافق بالا میان صاحب‌نظران در مورد مناسب بودن محتوای آموزشی است. از نظر پایایی نیز از ثبات درونی قابل توجهی برخوردار می‌باشد. میزان اجماع خبرگان از ۶۸٪ در راند اول به ۸۲٪ در راند نهایی افزایش یافت. این فرآیند منجر به بازنگری ۱۲٪، بازسازی ۵٪ و حذف ۳٪ از موارد اولیه شد. شاخص‌های نهایی اعتبار شامل روایی محتوایی ($CVI=89\%$) بر اساس روش والتز و باسل و پایایی ($\alpha=0.91$) محاسبه شدند (جدول ۵). این نتایج بیانگر اعتبار علمی بالا و قابلیت اجرای مناسب شیوه‌نامه تدوین‌شده هستند.

جدول ۵. نتایج ارزیابی روان‌سنجی شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان سال ۱۴۰۳

n=۳۵

تحلیل آماری	تفسیر	محدوده مطلوب	میانگین $\pm$ انحراف معیار	ابزار اندازه‌گیری	شاخص
CI ۹۵٪: [۰.۸۵-۰.۹۳]	عالی	≥ 0.80	۰.۸۹	(والتز و باسل) CVI	روایی محتوایی
SEM=۰.۰۸	عالی	≥ 0.70	۰.۹۱	کرونباخ α	پایایی
F=۱۸.۳۷, p<۰.۰۰۱	بسیار بالا	≥ 3.5	۴.۲ $\pm$ ۰.۶	مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای	اهمیت
r=۰.۸۲	بالا	≥ 3.5	۴.۰ $\pm$ ۰.۷	مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای	کاربردپذیری
ICC=۰.۸۵	قابل قبول	≥ 3.0	۳.۹ $\pm$ ۰.۸	مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای	امکانسنجی
K=۰.۸۲	قوی	$\geq 70\%$	۸۷٪ $\pm$ ۵٪	درصد اجماع	توافق نهایی

بحث

این مطالعه با هدف طراحی شیوه‌نامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری انجام شد. نتایج حاصل از تلفیق نظام‌مند مراحل اول و دوم پژوهش نشان داد که معنای زندگی در این گروه پنج بُعد اصلی دارد: انسان‌محور (مطابق نظریه Thomson)، مذهبی / ارزشی (بر اساس رویکرد Cot-tingham)، علمی / روان‌شناختی (همخوان با دیدگاه‌های Lee و Baumeister)، وجودی / تجربی (مطابق فرانکل و Wong) و فلسفی / عقلی (مانند مفاهیم Steger و Kant) [۸،۱۲،۱۹،۲۱،۴۸-۵۱]. این ابعاد که تأیید کننده اثر واسطه‌ای معنا در کیفیت زندگی هستند، حوزه‌های چندگانه مؤثر در شکل‌گیری هویت حرفه‌ای و مقابله با چالش‌های تحصیلی را منعکس می‌کنند [۴۹،۱۷،۱۸،۲۶،۳۱،۵۲]. بر این اساس، شیوه‌نامه نهایی در قالب ۶ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای طراحی شد که علاوه بر تطبیق با استانداردهای آموزشی APA در سال ۲۰۲۰ و NLN در سال ۲۰۱۶، از یافته‌های جدید در یادگیری مثل مفهوم معنای زندگی Schnell در سال ۲۰۲۱ و Rowe و همکاران در سال ۲۰۲۵ نیز پشتیبانی می‌کند [۵۳-۵۷]. این طراحی با الهام از نظریه Knowles، در سال ۱۹۸۰ انعطاف لازم برای تطبیق با ویژگی‌های جمعیت شناختی مختلف را دارد [۳۲]. به ویژه، تأکید بر ابعاد مذهبی / ارزشی و انسان‌محور که در مطالعات قنبری و همکاران در سال ۱۴۰۰، مهدوی‌نور و همکاران در سال ۱۴۰۱ و قاسمی و همکاران در سال ۱۴۰۳ در میان دانشجویان پرستاری ایرانی برجسته بوده است، از ویژگی‌های متمایز این شیوه‌نامه است [۷،۱۷،۵۸]. داده‌ها نشان می‌دهند ۷۲٪ شرکت‌کنندگان مؤلفه‌هایی مانند ایمان، اخلاق حرفه‌ای و ارتباط با خداوند را به عنوان ابعاد اصلی معنای زندگی ذکر کرده‌اند. این

یافته همراه با مطالعات مهدوی‌نور و همکاران و باقری‌نژاد و همکاران در سال ۱۳۹۹ بر نقش محوری اعتقادات مذهبی در معنابخشی به دانشجویان ایرانی تأکید دارد [۱۷،۵۹]. بعد انسان‌محور با مؤلفه‌های خودشناسی و مسئولیت‌پذیری در ۶۸٪ مصاحبه‌ها به عنوان عامل معنابخش شناسایی شد. این یافته از چند دیدگاه نظری قابل تبیین است: نخست، همسویی کامل با نظریه آدلر در سال ۱۹۲۷ درباره نقش محوری احساس تعلق و خدمت به جامعه؛ دوم، تأیید توسط مکانیسم‌های خودکارآمدی بندورا در سال ۱۹۷۷ و سوم تطابق با اصول هدف‌گذاری Locke و Latham در سال ۱۹۹۰ [۶۰-۶۲]. همچنین مشخص شد که شدت تأثیر این ابعاد در جامعه ایرانی به‌طور معناداری بیشتر از مطالعات Shen و همکاران در سال ۲۰۲۴ و Cheng و همکاران در سال ۲۰۲۱ بود [۲۶،۲۷]. این تمایز می‌تواند با توجه به ویژگی‌های فرهنگی-اجتماعی منحصربه‌فرد جامعه ایرانی تفسیر شود که سازمان جهانی بهداشت در سال ۲۰۱۸ نیز بر اهمیت آن در برنامه‌ریزی‌های سلامت تأکید کرده است [۶۳]. ابعاد علمی / روان‌شناختی و وجودی / تجربی اگرچه در این مطالعه سهم کمتری داشتند، ولی پژوهش‌های Bau-meister در سال ۱۹۹۱، Park و همکاران در سال ۲۰۲۰ تأثیر مهارت‌های روان‌شناختی مانند تاب‌آوری و خودکارآمدی را در مقابله با چالش‌های بالینی تأیید کرده‌اند [۱۰،۵۰]. Shen و همکاران گزارش کرده‌اند که تقویت این مهارت‌ها عملکرد دانشجویان پرستاری را بهبود می‌بخشد [۲۷]. همچنین آثار فرانکل و Wong نشان می‌دهند که تجربیات بالینی می‌تواند به پرستاران در فرایند معناسازی کمک کند [۸،۱۲]. Gil-vari و همکاران در سال ۲۰۲۳ نیز اشاره کرده‌اند که چنین تجربیاتی در شکل‌گیری هویت حرفه‌ای آنان تأثیرگذار است

اساس نظریه‌های Locke و Latham در سال ۱۹۹۰ و بندورا در زمینه یادگیری مشاهده‌ای، تنظیم شده است [۶۱۶۲]. یافته‌های Babapour و همکاران، Cheng و همکاران نشان می‌دهد که ارتباط معنای شخصی با موقعیت‌های بالینی، عملکرد دانشجویان را در مواجهه با استرس‌های شغلی بهبود می‌بخشد [۹،۲۶]. همچنین مطالعه Arslan و همکاران در سال ۲۰۲۴ یادآور این نکته است که هدف‌گذاری معنامحور به‌طور معناداری تاب‌آوری دانشجویان را افزایش می‌دهد [۱۱]. اگرچه، طبق گفته Shen و همکاران، این فرایند ممکن است برای برخی از دانشجویان به زمان بیشتری نیاز داشته باشد [۲۷]. در بخش عملی، رویکرد یادگیری مشاهده‌ای بندورا و یافته‌های Kang و همکاران در سال ۲۰۲۱ اثربخشی خود را نشان داده است [۳۵۶۱]. با این حال Medeiros و همکاران در سال ۲۰۲۰ موفقیت این روش را در کیفیت سناریوهای بالینی ارائه‌شده میدانند [۷۰]. جلسه پایانی با طراحی ارزیابی جامع، بر اساس استانداردهای پژوهش‌های آمیخته Creswell و Clark، در سال ۲۰۱۸ اثربخشی برنامه را با استفاده از ارزیابی چندسطحی (خودارزیابی، همتایان و مدرس) مورد سنجش قرار می‌دهد [۳۷]. این رویکرد که با تأکید Morris و همکاران در سال ۲۰۲۱ بر اهمیت بازخورد نظام‌مند مطابقت دارد [۷۱]، می‌تواند اثربخشی مداخلات را به‌صورت معناداری افزایش دهد. با این حال، یافته‌های Dagli و همکاران در سال ۲۰۲۵ به این نکته تأکید دارد که اثرات چنین برنامه‌هایی بدون پیگیری‌های دوره‌ای ممکن است کاهش یابد [۷۲]، بنابراین طراحی مکانیسم‌های پیگیری برای پایداری تغییرات ایجادشده ضروری است. در نتیجه، جلسه پایانی نه‌تنها نقش ارزیابی نتایج را ایفا می‌کند، بلکه باید به‌عنوان نقطه شروعی برای برنامه‌ریزی مداخلات تکمیلی و پیگیری‌های آتی در نظر گرفته شود. این مطالعه با وجود دارا بودن اعتبار علمی و پایایی مناسب، با محدودیت‌هایی از جمله عدم کنترل کامل متغیرهای دموگرافیک و ماهیت کیفی تحقیق مواجه بود که علی‌رغم بهره‌گیری از روش‌های تکمیلی مانند مرور نظام‌مند و تحلیل‌های کمی اعتبارسنجی، قابلیت تعمیم نتایج را تحت تأثیر قرار می‌دهد. پیشنهاد می‌شود مطالعات آتی با رویکرد تطبیقی در بافت‌های فرهنگی مختلف و با طراحی طولی انجام شود.

[۳۱]. نتایج مرحله سوم پژوهش، برنامه آموزشی-روانی با طراحی نظام‌مند و ترکیب سه چارچوب نظری کلیدی بود: سطوح شناختی Bloom در سال ۱۹۵۶، آموزش بزرگسالان Knowles، و نظریه خودکارآمدی بندورا [۳۲،۳۳،۳۶۱]. این ترکیب نظری که در مطالعات Cheng و همکاران و Arslan و همکاران در سال ۲۰۲۴ تأیید شده است، مسیری تکاملی از مفاهیم پایه تا تفکر سطح بالا را ارائه می‌دهد [۱۱،۲۶]. نتایج حاصل از نتایج مرحله چهارم پژوهش، روایی، پایایی و قابلیت اجرای شیوه‌نامه را در محیط‌های آموزشی پرستاری تأیید کرد. جلسه اول این برنامه با دو ویژگی کلیدی طراحی شد: ایجاد محیط یادگیری ایمن مطابق با اصول Knowles و توجه به ویژگی‌های یادگیرندگان ایرانی که مهدوی‌نور و همکاران به آن پرداخته‌اند [۱۷،۳۲]. این رویکرد پایه‌محور با نیاز به تقویت بنیان‌های شناختی در فرآیند معناجویی مرتبط است [۹،۱۱،۱۸،۳۰،۳۴،۶۴]. Smith و همکاران در سال ۲۰۲۱ شروع از سطح دانش پایه را توصیه می‌کنند [۶۵]، اما Zhang و همکاران در سال ۲۰۲۳ بیان کردند که نیازهای یادگیرندگان ممکن است متفاوت باشد [۶۶]. این برنامه با در نظر گرفتن این تفاوت‌های فردی، انعطاف‌پذیری لازم را حفظ کرده است. برنامه آموزشی با طراحی مرحله‌ای، انتقال تدریجی از سطوح پایه‌ای به سطوح بالاتر شناختی را در جلسات دوم و سوم دنبال می‌کند. این رویکرد دو جنبه اساسی را تلفیق می‌نماید: از یک طرف، نقش خودآگاهی در معناسازی که فرانکل به آن پرداخته و از طرف دیگر، تأثیر ارزش‌ها بر رفتار حرفه‌ای که Ara-bameri در سال ۲۰۲۳ بر آن تأکید دارد [۸۶۷]. پژوهش مهدوی‌نور و همکاران در نمونه‌های ایرانی نشان می‌دهد که ترکیب این دو عامل می‌تواند پیش‌بینی کننده تعهد حرفه‌ای دانشجویان باشد [۱۷]. هرچند Park در سال ۲۲۰ تأثیر مثبت معنای زندگی را در آموزش تأیید می‌کند [۱۰]، اما یافته‌های Mariano و همکاران در سال ۲۰۲۴ و Chaika و همکاران در سال ۲۰۲۴ حاکی از آن است که تفاوت‌های فردی در سبک‌های یادگیری و ملاحظات فرهنگی، ضرورت حفظ انعطاف‌پذیری در طراحی برنامه‌های آموزشی را نشان می‌دهند [۶۸،۶۹]. این انعطاف‌پذیری، کارایی مداخلات در محیط‌های چندفرهنگی را افزایش می‌دهد. جلسات چهارم و پنجم برنامه با تمرکز بر هدف‌گذاری و کاربرد عملی، بر

نتیجه گیری

این مطالعه با هدف طراحی یک شیوهنامه آموزشی-روانی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری انجام شد. یافته‌ها نشان داد که شیوهنامه طراحی‌شده با تلفیق پنج بُعد کلیدی معنای زندگی (انسان‌محور، مذهبی / ارزشی، علمی / روان‌شناختی، وجودی / تجربی و فلسفی / عقلی) و بهره‌گیری از اصول آموزشی، دارای قابلیت اجرا و اثربخشی بالایی است. رویکرد آمیخته اکتشافی متوالی به کار گرفته‌شده در این پژوهش، امکان تلفیق یافته‌های کیفی و کمی را فراهم کرد و اعتبار شیوهنامه با دستیابی به اجماع بیش از ۷۰٪ خبرگان تأیید شد. در حیطه نظری، این مطالعه چارچوب مفهومی معنای زندگی در حرفه پرستاری را گسترش داد و با غنی‌سازی ادبیات موجود، زمینه را برای مطالعات آینده فراهم کرد. از نظر کاربردی نیز شیوهنامه طراحی‌شده با توجه به نظام‌مندی و انعطاف‌پذیری بالا، قابلیت تطبیق با نیازهای متنوع دانشجویان پرستاری را دارد. با این حال، این پژوهش با محدودیت‌هایی از جمله محدودیت جغرافیایی، زمانی و

عدم کنترل کامل متغیرهای فردی همراه بود که ممکن است بر تعمیم‌پذیری یافته‌ها تأثیر گذاشته باشد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده به بررسی اثر شیوهنامه بر شاخص‌های عینی عملکرد بالینی، مقایسه اثربخشی آن در مقاطع تحصیلی و رشته‌های مختلف، و ارزیابی آن در محیط‌های جغرافیایی متفاوت بپردازند.

سیاسگزاری

این مقاله برگرفته از رساله دکتری مصوب شورای پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین می‌باشد. پژوهش حاضر با کسب کد اخلاق به شماره IR.IAU.Z.REC.1403.107 از کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان انجام شده است. نویسندگان عمیقاً از همه اساتید، همکاران و مشارکت‌کنندگانی که با حمایت‌های علمی و فکری خود امکان انجام این مطالعه را فراهم نمودند، قدردانی می‌نمایند.

تضاد منافع

هیچ گونه تضاد منافی در این مطالعه وجود ندارد.

References

1. Curtis K, Brysiewicz P, Shaban RZ, Fry M, Considine J, Gamboa FEA, et al. nurses responding to the world health organization (who) priority for emergency care systems for universal health coverage. *Int Emerg Nurs*. 2020;50:100876. <https://doi.org/10.1016/j.ienj.2020.100876>.
2. Pittman P, Scully-Russ E. Workforce planning and development in times of delivery system transformation. *Human Resources for Health*. 2016;14(1):56. <https://doi.org/10.1186/s12960-016-0154-3>
3. Shrivastava P, Syed Sabir Ali SS. Analyzing the impact of aging populations on healthcare system sustainability. *J Neonatal Surg*. 2025;14(1s). <https://doi.org/10.52783/jns.v14.1554>
4. Buerhaus PI, Skinner LE, Auerbach DI, Staiger DO. Four challenges facing the nursing workforce in the United States. *J Nurs Regul*. 2017;8(2):40-6. [https://doi.org/10.1016/S2155-8256\(17\)30097-2](https://doi.org/10.1016/S2155-8256(17)30097-2).
5. Ronquillo CE, Peltonen LM, Pruinelli L, Chu CH, Bakken S, Beduschi A, et al. Artificial intelligence in nursing: Priorities and opportunities from an international invitational think-tank of the Nursing and Artificial Intelligence Leadership Collaborative. *J Adv Nurs*. 2021;77(9):3707-17. <https://doi.org/10.1111/jan.14855>.
6. Wang L, Li S, Liu X, Li R, Li R. The mediating role of resilience in the relationship between meaning in life and attitude toward death among ICU nurses: a cross-sectional study. *Front Psychol*. 2024 v; 4(15):1414989. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1414989>
7. Ghasemi S, Davoodi H, Heidari H, Ghaffari K. The process of in life among nursing students: presenting a conceptual map. *J Nurs Educ*. 2025;14(1):21-35. <http://jne.ir/article-1-1676-fa.html>
8. Frankl VE. Man's search for meaning. 4th ed. Boston: Beacon Press; 1992. 214.
9. Babapour AR, Gahassab-Mozaffari N, Fathnezhad-Kazemi A. Nurses' job stress and its impact on quality of life and caring behaviors: a cross-sectional study. *BMC Nurs*. 2022;21:75. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-00852-y>.
10. Park CL, Blake EC. Resilience and recovery following disasters: The meaning making model. In: Schulenberg SE, editor. *Positive psychological approaches to disaster: Meaning, resilience, and posttraumatic growth*. Cham: Springer

- Nature Switzerland AG; 2020. 9-25. https://doi.org/10.1007/978-3-030-32007-2_2.
11. Arslan G. Cultivating resilience and resilient mindset in schools: Practices and strategies for youth. In: Arslan G, Yıldırım M, editors. *Handbook of Positive School Psychology: Evidence-Based Strategies for Youth Well-Being*. Cham: Springer Nature Switzerland AG; 2024. 1–12. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54295-4_1.
12. Wong PTP, editor. *The human quest for meaning: theories, research, and applications*. 2nd ed. New York, NY: Routledge; 2012.
13. Wu F, Lao Y, Feng Y, Zhu J, Zhang Y, Li L. Worldwide prevalence and associated factors of nursing staff turnover: A systematic review and meta-analysis. *Nurs Open*. 2024;11(1):e2097. <https://doi.org/10.1002/nop2.2097>
14. World Health Organization. Health workforce snapshot: Islamic Republic of Iran (WHO-EM/HRH/654/E). Cairo: WHO Regional Office for the Eastern Mediterranean; 2020. <https://applications.emro.who.int/docs/>
15. Ghasemi MS, Garosi E, Dehghan N, Kaboli M. Exploring factors influencing the workload in nursing assistants: A qualitative study. *Iran J Ergon*. 2022;9(4):147–161. <http://journal.iehfs.ir/article-1-855-en.html>
16. Yousefi Afrashteh M, Hejazi M, Davoodi N. The mediating role of academic resilience in relation to the dimensions of the meaning of life and stress in nursing students' life. *Iran J Med Educ*. 2020;20:397–405. <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-5064-fa.html>
17. Mahdavinoor SMM, Mollaei A, Abaresh Z, Mahdavinoor SH. The meaning in life and its related factors in medical sciences students. *Avicenna Interdiscip J Relig Health*. 2022;1(1):50–56. <http://aijrh.umsha.ac.ir/article-1-40-fa.html>
18. Alizadeh M, Behshid M, Cheraghi R. Nursing students' experiences of professional competence evaluation by Objective Structured Clinical Examination method: a qualitative content analysis study. *BMC Med Educ*. 2024;24:1302. <https://doi.org/10.1186/s12909-024-06292-3>
19. Steger MF, Dik BJ, Duffy RD. Measuring meaningful work: the work and meaning inventory (WAMI). *J Career Assess*. 2012;20(3):322–37. <https://doi.org/10.1177/1069072711436160>
20. Wolfram HJ. Meaning in Life, Life Role Importance, Life Strain, and Life Satisfaction. *Current Psychology*. 2023;42:29905–17. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04031-9>
21. Lee SN, Kim JA. Prediction model for nursing work outcome of nurses: Focused on positive psychological capital. *Journal of Korean Academy of Nursing*. 2020;50(1):1–13.
22. Czyżowska N, Gurba E. Enhancing meaning in life and psychological well-being among a European cohort of young adults via a gratitude intervention. *Front Psychol*. 2022;12:751081. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.751081>
23. Littman-Ovadia H, Niemiec RM. Character strengths and mindfulness as core pathways to meaning in life. *Clinical perspectives on meaning: Positive and existential psychotherapy*. 2016:383–405.
24. Huang Y, Zhang H, Qin Z, Zou Y, Feng Z, Cheng J. The impact of meaning in life and professional happiness on the turnover intention of health care workers: a cross-sectional study from China. *Hum Resour Health*. 2023;21:92. <https://doi.org/10.1186/s12960-023-00878-6>.
25. Kaspour, S., Zarean, M. The Relationship between Meaning in Life and Psychological Well-Being Among University Students: Mediating Role of the Psychological Capital. *Journal of Modern Psychological Researches*, 2025; 19(76): 97–107. <https://doi.org/10.22034/jmpr.2024.63739.6447>
26. Cheng L, Chen Q, Zhang F. Mediating effects of meaning in life on the relationship between general self-efficacy and nursing professional commitment in nursing students: A structural equation modeling approach. *Medicine (Baltimore)*. 2021;100(29):e26754. <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000026754>.
27. Shen Y, Feng H, Li X. Academic resilience in nursing students: a concept analysis. *BMC Nurs*. 2024;23:466. <https://doi.org/10.1186/s12912-024-02133-2>.
28. Ramachandran HJ, Mahmud MSB, Rajendran P, Jiang Y, Cheng L, Wang W. Effectiveness of mindfulness-based interventions on psychological well-being, burnout and post-traumatic stress disorder among nurses: A systematic review and meta-analysis. *J Clin Nurs*. 2023;32(11–12):2323–2338.

- <https://doi.org/10.1111/jocn.16265>. PMID: 35187740.
29. Pappa D, Koutalekos I, Evangelou E, Dousis E, Mangoulia P, Gerogianni G, et al. Investigation of nurses' wellbeing towards errors in clinical practice: the role of resilience. *Medicina (Kaunas)*. 2023;59(10):1850. <https://doi.org/10.3390/medicina59101850>
 30. Tayebi-Tayebi M. The effectiveness of teaching meaning in life on self-determination, flourishing, and perfectionism in female sixth-grade students. Master's Thesis, Isfahan, Iran: Payam Noor University, Isfahan Province; 2020. Available from: Magiran or IranDoc (Scientific Information Database).
 31. Gilvari T, Arsalani N, Zabolypour S, Rafiee-Vardanjani L, Fallahi-Khoshknab M. Challenges of professional identity formation in nursing students: A systematic review. *J Health Manag Inform*. 2023;12(6):65–79. <http://jhpm.ir/article-1-1622-en.html>
 32. Knowles MS. The modern practice of adult education: Andragogy versus pedagogy. New York: Cambridge Books; 1980.
 33. Bloom BS. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. New York: Longmans; 1956.
 34. Krathwohl DR. A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory into Practice*. 2002;41(4):212-18.
 35. Kang K, Lee M, Cho H. Interpersonal skills mediate the relationship between communicative and clinical competencies among nursing students: A descriptive study. *Nurse Educ Today*. 2021;99:104793. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104793>.
 36. Farsi Z, Nasiri M, Sajadi SA. Comparison of Iran's nursing education with developed and developing countries: a review on descriptive-comparative studies. *BMC Nurs*. 2022;21:105. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-00861-x>
 37. Creswell JW, Clark VLP. Designing and conducting mixed methods research. 3rd ed. SAGE Publications; 2018. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/designing-and-conducting-mixed-methods-research/book254964>
 38. Sucharew H, Macaluso M. Progress notes: Methods for research evidence synthesis: The scoping review approach. *J Hosp Med*. 2019;14(7):416–418. <https://doi.org/10.12788/jhm.3248>.
 39. Moher D, Liberati A, Tetzlaff J, Altman DG; PRISMA Group. Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *PLoS Med*. 2009;6(7):e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>.
 40. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qual Res Psychol*. 2006;3(2):77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
 41. Hsieh HF, Shannon SE. Three approaches to qualitative content analysis. *Qual Health Res*. 2005;15(9):1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>.
 42. Guba EG, Lincoln YS. Fourth generation evaluation. Newbury Park, CA: Sage Publications; 1985.
 43. Assarroudi A, Heshmati Nabavi F, Armat MR, Ebadi A, Vaismoradi M. Directed qualitative content analysis: The description and elaboration of its underpinning methods and data analysis process. *J Res Nurs*. 2018;23(1):42–55. <https://doi.org/10.1177/1744987117741667>.
 44. Holsti OR. Content analysis for the social sciences and humanities. Reading, MA: Addison-Wesley; 1969.
 45. Hsu C, Sandford BA. The Delphi technique: making sense of consensus. *Pract Assess Res Eval*. 2007;12(1):10. <https://doi.org/10.7275/pdz9-th90>.
 46. Scallan S. Research methods in health: foundations for evidence-based practice. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press; 2017.
 47. Polit DF, Beck CT. Essentials of nursing research: appraising evidence for nursing practice. 10th ed. Philadelphia, PA: Wolters Kluwer; 2022.
 48. Thomson G. On the Meaning of Life (Wadsworth Philosophers Series). Belmont: Thomson/Wadsworth; 2003. 161 p. ISBN: 0534595804.
 49. Cottingham J. On the Meaning of Life (Thinking in Action). London: Routledge; 2003. 124 p. ISBN: 0415247993.
 50. Baumeister RF. Meanings of life. New York: Guilford Press; 1991. 426 p. ISBN: 0898625319

51. Kant I. Critique of pure reason. Meiklejohn JMD, translator. London: Henry G. Bohn; 1855. 517. (Bohn's philosophical library).
52. Muris P, Fernández-Martínez I, Otgaar H. On the edge of psychopathology: strong relations between reversed self-compassion and symptoms of anxiety and depression in young people. *Clin Child Fam Psychol Rev*. 2024;27(2):407-23. [https://doi: 10.1007/s10567-024-00471-w](https://doi.org/10.1007/s10567-024-00471-w).
53. American Psychological Association. APA guidelines for education and training in psychological assessment in health service psychology. Washington (DC): American Psychological Association; 2020
54. Jackson A, Halstead J. National League for Nursing Commission for Nursing Education Accreditation. *Nurse Educ*. 2016;41(6):303. [https://doi: 10.1097/NNE.0000000000000309](https://doi.org/10.1097/NNE.0000000000000309).
55. Rowe J, Bouchard-Lamothe D, Haggerty T, Engel J, Etherington C, Kaur M, et al. Optimizing feedback reception: a scoping review of skills and strategies for medical learners. *Can Med Educ J*. 2025;16(2):48-62. [https://doi: 10.36834/cmej.79722](https://doi.org/10.36834/cmej.79722).
56. Horntvedt MT, Nordsteien A, Fermann T, Severinsson E. Strategies for teaching evidence-based practice in nursing education: a thematic literature review. *BMC Med Educ*. 2018;18(1):172. [https://doi: 10.1186/s12909-018-1278-z](https://doi.org/10.1186/s12909-018-1278-z).
57. Schnell T. The Psychology of Meaning in Life [Ma'na dar Zendegi]. Translated by Cheraqi Z, Cheraqi S, Mani Cheraqi M, translators; Pedram M. Edited by Pedram M. Tehran: Dr. Cheraghi Publications; 2021. 322 p. ISBN: 978-622-98041-6-2.
58. Ghanbari-Afra L, Yadollahi S, Taheri L, Fendereski M. Evaluation of spiritual health and its related factors in Iranian nurses and nursing students: a narrative review. *Health Spiritual Med Ethics*. 2022;9(3):113–132. <http://jhsmc.muq.ac.ir/article-1-486-en.html>
59. Bagherinejad F, Khayyer M, Kazemi S, Samani S. Investigating the role of religious orientation in mental health: A review of educational studies. *Int Electron J Educ Psychol*. 2020;2(4):301–308. [https://doi: 10.52547/ieepj.2.4.301](https://doi.org/10.52547/ieepj.2.4.301)
60. Adler A. The practice and theory of individual psychology. New York: Harcourt, Brace; 1927.
61. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 1977;84(2):191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
62. Locke EA, Latham GP. Building a practically useful theory of goal setting and task motivation. A 35-year odyssey. *Am Psychol*. 2002;57(9):705-17. [https://doi: 10.1037/0003-066x.57.9.705](https://doi.org/10.1037/0003-066x.57.9.705). PMID: 12237980
63. Nikpajouh A, Shahrbaft MA, Doayie M, Mohseny M, Ebadi A, Alizadeh M, et al. Health promoting hospitals in Iran: Persian translation, cultural adaptation, content and face validation of selfassessment form of the standards of health promoting hospitals affiliated to the World Health Organization. *Med J Islam Repub Iran*. 2018;32:120. [https://doi: 10.14196/mjiri.32.120](https://doi.org/10.14196/mjiri.32.120). PMID: 30815415; PMCID: PMC6387816.
64. Hupkens S, Machielse A, Goumans M, Derkx P. Meaning in life of older persons: An integrative literature review. *Nurs Ethics*. 2018;25(8):973-991. [https://doi: 10.1177/0969733016680122](https://doi.org/10.1177/0969733016680122). Epub 2016 Dec 21. PMID: 30871429.
65. Smith R, Snow P, Serry T, Hammond L. The role of background knowledge in reading comprehension: A critical review. *Read Psychol*. 2021;42(3):214–240. [https://doi: 10.1080/02702711.2021.1888348](https://doi.org/10.1080/02702711.2021.1888348)
66. Zhang S, Ma H, Zhu X. Learning needs of nursing postgraduates in Southwest China based on Hutchinson's learning needs theory: A qualitative research. *BMC Med Educ*. 2023;23:223. [https://doi: 10.1186/s12909-023-04217-0](https://doi.org/10.1186/s12909-023-04217-0)
67. Arabameri E, Jafari H, Kamali M, Mojarad FA. Factors associated with professional values in nursing students: A narrative review article. *Cult Perspect Nurs*. 2023;1(2):142–165. <http://cpr.mazums.ac.ir/article-1-43-en.html>
68. Mariano MEM, Woodman A, AlNaam Y, Al-Jamea LH, Al-Ansari RY, Quiambao JV. Assessment of learning style preferences of Saudi nursing students. *Ibnosina J Med Biomed Sci*. 2024;16(1):10–16. [https://doi: 10.1055/s-0043-1776016](https://doi.org/10.1055/s-0043-1776016)
69. Chaika O. Bridging the gap: Traditional vs. modern education (A value-based approach for multiculturalism). In: *IntechOpen*; 2024. [https://doi: 10.5772/intechopen.114068](https://doi.org/10.5772/intechopen.114068)
70. Medeiros A, Pereira ER, Silva R, Rocha R, Vallois

- EC, Leao D. Spirituality and meaning of life in nursing education: report of experience in teaching. *Rev Bras Enferm.* 2020;73(2): e20180554 <http://dx.doi.org/10.1590/0034-7167-2018-0554>.
71. Morris R, Perry T, Wardle L. Formative assessment and feedback for learning in higher education: A systematic review. *Rev Educ.* 2021;9(3):e3292. [https://doi: 10.1002/rev3.3292](https://doi.org/10.1002/rev3.3292)
72. Dagli G, Altinay F, Altinay Z. Education for sustainable development: Challenges and opportunities of transformative learning and teaching. *Sustainability.* 2025;17(6):2440. [https://doi: 10.3390/su17062440](https://doi.org/10.3390/su17062440).